

Resultaten Mid-Term Review

1 Inleiding

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) werkt vanaf 1 januari 2021 met een vijfjarig onderzoeksprogramma voor de periode van 2021 tot en met 2025. Dat programma is beschreven in het meerjarenplan 2021-2025 (MJP) en uitgewerkt in interne programma- en afdelingsplannen, alsmede in beleidsnotities. Halverwege de meerjarenperiode heeft een zogenoemde Mid-Term Review (MTR) plaatsgevonden waarin gekeken is of het MJP bijstelling behoeft. De aanbevelingen van de visitatie van het SCP over de periode 2016-2020 vormen een belangrijke bouwsteen van deze MTR, naast de input van onze stakeholders en onze eigen analyses van de stand de samenleving en toekomstige sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen vanuit het perspectief van de burger. De uitkomsten van de MTR worden in deze notitie beknopt beschreven.

2 Positionering SCP nu en in de toekomst

Het SCP volgt, verklaart en verkent hoe het met de inwoners van Nederland gaat op sociaal en cultureel gebied. Dat behelst onder meer de monitoring van de leefsituatie en kwaliteit van leven, de evaluatie van overheidsbeleid op daarvoor relevante terreinen en verkenningen ten behoeve van beleid. De vraag naar kennis van het SCP in relatie tot actuele maatschappelijke onderwerpen en langetermijnontwikkelingen is groot en draagt bij aan de continuïteit van onze zichtbaarheid en van de onderwerpen die we agenderen. Een van de belangrijke taken van het SCP is om de inzichten uit ons onderzoek op zichtbare wijze beleidsrelevantie te geven, bestaande ordeningen en patronen ter discussie te stellen en samen te werken met andere – voor het SCP belangrijke – partijen. Het op grote maatschappelijke vraagstukken zichtbaar zijn in politieke en bestuurlijke gremia in Den Haag, maar ook regionaal en in de media, draagt vervolgens bij aan het verstevigen van de positie en vergroten van de doorwerking van onderzoek en advies van het SCP. De positionering van het SCP wordt dan ook grotendeels bepaald door zijn onafhankelijke expertrol ten opzichte van de regering, het parlement en het maatschappelijk veld. Daarnaast vervullen universiteiten, hogescholen en andere kennisinstellingen of adviesraden een belangrijke rol als samenwerkingspartner.

SCP in het bredere kennislandschap

Kijkend naar het bredere kennislandschap concluderen we het volgende:

- Samenwerking blijft relevant met universiteiten en hogescholen, rijkskennisinstellingen en adviesraden, ieder vanuit eigen sterkte. Het is de ambitie om verder te investeren in de samenwerking met universiteiten via gezamenlijke projecten, leerstoelen, uitwisseling van personeel en masterthesetrajecten.
- Samenwerking met andere planbureaus wordt steeds belangrijker in de context van brede welvaart en onze roep om integraliteit van beleid.
- Het is belangrijk aan te sluiten bij de behoefte van de verschillende departementen om hun kennisbasis te versterken en daarbij ook interdepartementaal samen te werken.
- Het is belangrijk te blijven inzetten op onze data- infrastructuur en te zorgen dat we die als asset behouden.
- Het is belangrijk te blijven investeren in methodologische innovatie.
- We moeten ons profileren op de sociaal-maatschappelijke elementen van brede welvaart: de sociaal-maatschappelijke impact van ontwikkelingen en beleid in reactie op die ontwikkelingen.

- Er is een verschuiving nodig van algemeen onderzoek en relevantie in het hier-en-nu naar nog meer toekomstgerichtheid, qua onderwerpkeuze, methodologie en wetenschappelijke expertise.
- We moeten overwegen of onze inbreng stopt bij het aanreiken van handelingsperspectief. Willen we niet ook meer in kaart brengen hoe de implementatie (procesmatig en inhoudelijk) verloopt? Het geplande onderzoek naar responsiviteit van de overheid is daar in feite een voorbeeld van.
- De visitatiecommissie wees op het belang van versterking van de relatie met de wetenschap. Naast de bovengenoemde versterking van samenwerking met universiteiten overwegen we gedifferentieerd loopbaanbeleid, waarbij de focus van een deel van de medewerkers meer op wetenschappelijke publicaties en samenwerking met relevante collega's in de wetenschap komt te liggen. Dit betekent een duidelijke verandering ten opzichte van het huidige personeelsbeleid.

Normativiteit

In SCP-onderzoek is het streven zo weinig mogelijk normatief te zijn. Het is echter algemeen bekend dat wetenschap nooit helemaal waarde vrij, dat geldt niet alleen voor de keuze van onderzoeksvragen, maar ook voor de uitvoering van onderzoek als voor de interpretatie van gegevens. Het is daarom belangrijk te blijven reflecteren op normativiteit in wat we doen. Het SCP hanteert daarbij een aantal uitgangspunten:

1 *Normativiteit van ons inhoudelijk kader*

Het SCP beoogt in de interpretatie van onderzoeksresultaten normativiteit te vermijden. Daarbij zijn we ons bewust van de normativiteit van ons uitgangspunt dat een samenleving die democratisch is, waar de kwaliteit van leven van mensen hoog is, waar verschillen niet te groot zijn en er sprake is van cohesie een betere samenleving is. We baseren ons hierbij op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) en de Sustainable Development Goals (2015). Daarbuiten motiveren we onze evaluatieve uitspraken vanuit empirische bevindingen over de relatie van begrippen met democratie en welzijn.

2 *Normativiteit in de onderwerpen die we kiezen*

We vinden het belangrijk onderwerpen te kiezen die representatief zijn voor verschillende burgerperspectieven (bv. mensen die sceptisch zijn over corona, of andere groepen met groot onbehagen), en verschillende actoren (zoals werkgevers, beleidsmakers, uitvoerend ambtenaren) die betrokken zijn bij een vraagstuk een evenwichtige stem te geven.

3 *Invloed van de onderzoeker of het onderzoeksteam*

De keuze van de vraagstelling en de onderzoeksmethode, maar ook daarbinnen de vragen in een vragenlijst of de inhoud van een vignet of experiment, worden beïnvloed door de onderzoeker of het onderzoeksteam. Met de komst van kwalitatief onderzoekers neemt de aandacht voor dit gegeven toe. We kunnen als SCP nog reflectiever zijn op de invloed van hiervoor genoemde keuzes en onderzoekergerelateerde factoren. Ook kunnen we explicieter vermelden wanneer onderzoek vanuit een bepaald normatief kader is ingestoken.

3 Portfolio-analyse

Traditioneel lag binnen het SCP de focus op het maken van ‘foto’s’ van de samenleving: het op beschrijvende wijze in kaart brengen hoe het gesteld is met het welbevinden van individuele burgers en het welzijn van de samenleving als geheel. Onder de vorige directie heeft er een verschuiving plaatsgevonden richting focus op de analyse van de onderliggende processen die verantwoordelijk zijn voor positieve dan wel negatieve gesteldheid. Geleidelijk is er daarnaast meer aandacht voor zogenoemde handelingsperspectieven bijgekomen: het onderzoeken van de gevolgen van verklarende analyses voor beleidskeuzes en de assumpties die daarachter liggen voor burgers, om zo meer te kunnen zeggen over effectieve doe-scenario’s.

Tegelijkertijd heeft er een verschuiving plaatsgevonden van een disciplinaire focus naar meer opgavegericht werken, onder het motto dat je dat wat je politiek/ bestuurlijk adviseert ook in huis wilt laten zien. De huidige programma’s vormen daar een weerslag van. En zelfs over de grenzen van programma’s heen willen we beleidsuitkomsten beschouwen vanuit een integraal perspectief. De visitatiecommissie ondersteunt deze koers van het SCP. De zeven verschillende programma’s in het meerjarenprogramma zijn volgens de commissie helder uitgewerkt en worden door externe stakeholders qua relevantie breed herkend. Er is brede steun voor de langetermijnfocus en de ontwikkeling naar meer verklarend en verkennend onderzoek en er is behoefte aan meer ex-ante beleidsevaluaties. Daarbij waarschuwt de visitatiecommissie voor de spanning tussen het reageren op de actualiteit en werken aan maatschappelijke opgaven op de langere termijn.

Bij het bepalen van de inhoudelijke agenda hanteert het SCP een aantal uitgangspunten. Die uitgangspunten vormen het vertrekpunt bij onze benadering van grote vraagstukken waar de samenleving voor staat en die zich vertalen naar belangrijke beleidsdossiers (zie bijlage A voor een toelichting):

- Focus op kwaliteit van de samenleving als richtlijn voor beleid
- Focus op maatschappelijke vraagstukken als bril van waaruit wij beleidsdossiers (integraal) benaderen
- Aandacht voor het functioneren van de overheid en de inrichting van instituties vanuit een burgerperspectief
- Inzet op de veerkracht van de Nederlandse samenleving

Voor deze MTR hebben we gekeken of de inhoudelijke programmering van het SCP structureel bijstelling behoeft.

- 1 Allereerst is gekeken of het onderzoek dat het SCP doet, leidt tot inzichten over de kwaliteit van de samenleving.
 - a We concluderen dat, alhoewel al het onderzoek van het SCP gericht is op de verschillende elementen van de kwaliteit van de samenleving, het onderzoek nog niet automatisch in samenhang ‘optelt’ tot meer overkoepelende inzichten over de kwaliteit van de samenleving.
 - b Dit is gelegen in het feit dat in de eerste jaren van het MJP relatief veel conceptuele en verkennende studies zijn gedaan. Daardoor kan nog betrekkelijk weinig gezegd worden over de relaties tussen grote ontwikkelingen (zoals demografische ontwikkeling, technologische ontwikkeling, enz.), de institutionele en intermenselijke reactie daarop en de vijf elementen die tezamen de kwaliteit van de samenleving bepalen (kwaliteit van

- leven, verdeling, sociale cohesie, legitimiteit van de overheid en duurzame ontwikkelingen). Ook krijgt het denken in termen van brede welvaart/kwaliteit van de samenleving als overkoepelend raamwerk slechts geleidelijk meer vorm, waardoor de conceptuele insteek in de verschillende activiteiten vaak nog verschilt, hetgeen integratie in de weg zit.
- c Daarnaast zijn veel onderzoeksprojecten nog gericht op het hier en nu en is de toekomstgerichtheid van onderzoek nog beperkt.
 - d Daar komt bij dat het institutionele perspectief structureel onderbelicht is. Het onderzoek richt zich in hoge mate op hoe het met burgers gaat, maar belicht de institutionele context waarbinnen dit gebeurt veel minder. Hierdoor worden handelingsperspectieven veelal beredeneerd vanuit de positie van de burger of hoe het met de burger gaat, maar relatief weinig vanuit de beleids- en inrichtingscontext.

Implicaties

- Het portfolio moet meer in samenhang worden vormgegeven, zodat van tevoren duidelijk is over welke overkoepelende thema's of rode draden uitspraken moeten worden gedaan.
 - Het onderzoek van het SCP moet zich de komende jaren nog sterker richten op het inzichtelijk maken van mechanismen, verklaringen en de samenhang of relaties tussen de verschillende elementen van kwaliteit van de samenleving.
 - Daarnaast is het essentieel dat de ingezette ontwikkeling op toekomstgericht onderzoek wordt doorgezet zodat het SCP inzichten kan bieden over mogelijke effecten van beleid in de toekomst.
 - Tot slot moet het onderzoek van het SCP de komende jaren gericht zijn op de institutionele context, zodat gerichter aanknopingspunten voor beleid of handelingsperspectieven geformuleerd kunnen worden die een hoge realiteitswaarde hebben.
- 2 Vervolgens is gekeken naar de houdbaarheid van de programma's. Zijn de gekozen thema's van de programma's nog relevant en actueel? Zijn er thema's die gemist worden? Is er reden om de inhoudelijke programmering van het SCP structureel aan te passen? We concluderen het volgende:
- a De koers die we vastlegden in ons meerjarenplan (MJP) wordt bevestigd door de visitatiecommissie en onze stakeholders. Er is waardering voor de integrale, domeinoverstijgende programmering, met daarbinnen de mogelijkheid om in te zoomen op een sector of doelgroep. We zien dat terug in de projecten die we uitvoeren in de periode 2021-2023. Centraal staat steeds de intentie om vanuit het burgerperspectief kennis te ontsluiten over domeinoverstijgende vraagstukken.
 - b De huidige programma's van het SCP zijn daarmee nog steeds relevant en actueel. De vraagstukken die in de huidige programma's worden geadresseerd zijn relevant, ook in de toekomst.
 - c De programma's zijn echter ongelijksoortig van aard. Sommige programma's bestrijken een maatschappelijke opgave (bv. het programma Diverse samenleving), ander programma's kijken naar meer overkoepelende thema's (zoals de aansluiting tussen beleid en burgers of de internationale context). Dit maakt de structuur van het MJP onnodig onhelder voor de stakeholders van het SCP en het maakt de interne programmering ingewikkeld.
 - d De strategische focus op brede welvaart vraagt een intensivering. De ambitie is om over enkele jaren zowel op het niveau van de rijksbegroting als op het niveau van maatschappelijke opgaven en concrete beleidsdossiers inzicht te bieden in de toekomstige sociaal-maatschappelijke en economische ontwikkelingen en ontwikkelingen in de natuurlijke leefomgeving als gevolg van beleid. Ook willen we expliciteren en duiden hoe de

- samenhang en de afruilen tussen verschillende onderdelen van brede welvaart eruitzien, hoe de elementen van brede welvaart in Nederland versterkt kunnen worden bij toenemende schaarste en wat dit vraagt van burgers, overheid, werkgevers en maatschappelijke organisaties. Nu is er onvoldoende ruimte in het MJP voor de benodigde conceptontwikkeling, voor de ontwikkeling van analyse-instrumentarium om deze ambitie te behalen en voor het vormgeven van de samenwerking met het CBS, CPB, PBL en RIVM.
- e Bij de aanpak van de coronacrisis werd duidelijk dat het niet vanzelfsprekend was om de sociaal-maatschappelijke situatie te monitoren en in kaart te brengen welke (mogelijke) effecten de bestrijding van de coronacrisis op de korte en lange termijn zouden kunnen hebben op die situatie. De schok en stressbestendigheid van de samenleving (en daarmee ook de veerkracht van de samenleving) is daarmee onvoldoende in beeld.
 - f De afgelopen jaren nam de vraag naar de kennis van het SCP ten behoeve van beleid binnen het meer fysiek-ruimtelijke domein enorm toe. Langzaam begint het besef door te dringen dat opgaven rondom klimaat, milieu, wonen, enzovoort ook sociaal-maatschappelijke vraagstukken zijn. Met de huidige programmering is het SCP wel in staat sociaal-maatschappelijke consequenties van beleidsvoornemens in beeld te brengen, maar er is nog onvoldoende kennis van dit type vraagstukken en de beleidscontext om proactief en agenderend te kunnen zijn.
 - g De technologische en digitale ontwikkelingen hebben onmiskenbaar veel invloed op de kwaliteit van leven en de kwaliteit van de samenleving. Op dit moment krijgen vraagstukken rond digitalisering niet de aandacht binnen het SCP die gezien deze invloed geëigend is, waardoor onze kennisbijdrage op dit punt beperkt is.

Implicaties

- De programma's worden minimaal in stand gehouden tot 2026, waarbij is afgesproken dat de internationale vraagstukken en de internationale context vanaf 2026 integraal onderdeel zullen zijn van de individuele programma's en niet meer apart worden belegd.
- De ongelijksoortigheid van de programma's vraagt dat het SCP meer communiceert vanuit maatschappelijke vraagstukken en minder vanuit de programmastructuur. Daarbij moet intern volstrekt helder zijn dat de programma's in gezamenlijkheid bijdragen aan kennis over die maatschappelijke vraagstukken en daar iedereen een relevante rol in heeft.
- Er is met het CPB en het PBL een gezamenlijk programma Brede welvaart ingericht waar de inhoudelijke en procesmatige coördinatie (en een deel van de uitvoering) ligt van de ontwikkeling van de bredewelvaartconcepten en het analyse-instrumentarium, alsmede de activiteiten die in samenwerking met CPB, PBL, CBS en RIVM worden uitgevoerd. Daarnaast zullen de planbureaus een inhoudelijke meerjarenagenda voor hun activiteiten op het terrein van brede welvaart definiëren.
- Het SCP zal het initiatief nemen om in samenwerking met andere partijen zoals het CPB, het PBL, het RIVM, de SER en het MIT de kennisinfrastructuur te bouwen om de sociaal-maatschappelijke situatie en impact structureel in kaart te brengen.
- In het verlengde van de ontwikkeling van de kennisinfrastructuur voor sociaal-maatschappelijke impact is het SCP van plan een (extern te financieren) ontwikkelprogramma van vijf jaar te starten op het gebied van de sociaal-maatschappelijke impact van veiligheidsrisico's. Tijdens de coronapandemie bleek heel duidelijk het belang van inzicht in de sociaal-maatschappelijke effecten van veiligheidsrisico's. Vaak wordt onderschat dat veiligheidsrisico's en beheersingsmaatregelen diep kunnen ingrijpen in de levens van mensen en ontwrichtende gevolgen met zich meebrengen voor onze samenleving en de economie. In de zoektocht naar een effectieve crisisaanpak komen overheden voor keuzes te staan die de

vrijheid van burgers beperken en hun behoeften kunnen schaden. Er is kennis nodig die overheden in staat stelt om ook sociaal-maatschappelijke belangen mee te wegen in hun keuze voor crisismaatregelen. Op basis van een analyse van kennislacunes op het thema veiligheid concludeert ABDTOPconsult dat hier een speciale rol is weggelegd voor het SCP, samen met de andere planbureaus.¹ In het eerste jaar kiezen we voor een pilot waarbij de focus ligt op de veiligheidsrisico's van technologische en digitale ontwikkelingen en hun impact op deze vijf aspecten van kwaliteit van leven en de kwaliteit van de samenleving. In de verdere pilotfase richten we ons daarnaast op de veiligheidsrisico's die samenhangen met humane infectieziekten, dreigende energie- en voedseltekorten en ondermijning van de democratische rechtstaat, waarvan het laatste aspect deels overlapt met technologische en digitale ontwikkelingen. Naast de verworven inzichten op de gekozen vraagstukken, is de ambitie van het programma om hiermee een breder analysekader te ontwikkelen waarmee naar toekomstige crises en crisisbeleid kan worden gekeken.

- In bredere zin moet de komende jaren geïnvesteerd worden in kennis over de technologische en digitale ontwikkelingen en hun impact op de kwaliteit van leven en de kwaliteit van de samenleving. In elk geval zal het thema digitalisering de tweede helft van het MJP meer aandacht krijgen vanuit de vraag wat de invloed is van digitalisering in de samenleving op sociale cohesie, structurele ongelijkheid, participatie en het vertrouwen van burgers in de overheid en in elkaar. Wat betekenen het toenemend contact via de sociale media en de opkomst van AI voor sociale verbanden tussen mensen. Wat betekent de verruwing van het debat via de sociale media voor het vertrouwen in de overheid? Hoe kijken burgers naar de afweging tussen vrijheid van meningsuiting en sturing op waarheidsgetrouwe informatie met toenemende mogelijkheden om informatie te manipuleren? Wat betekent digitalisering van (overheids-)diensten voor mensen die niet over digitale vaardigheden beschikken? Welke kansen en bedreigingen biedt digitalisering voor formele en informele participatie?

- 3 Het MJP en de uitvoering daarvan is ook beoordeeld op beleidsrelevantie en de relevantie voor de samenleving.
 - a De visitatiecommissie beoordeelt het werk van het SCP als zeer relevant, doordat het relevante sentimenten blootlegt, feiten verzamelt, duidt en agendeert. De agenderende en evaluerende rol van het SCP wordt versterkt door de nadruk op brede maatschappelijke welvaart en grote maatschappelijke thema's (ongelijkheid, inclusiviteit, participatie en regio's). Het SCP is uitstekend gepositioneerd om de komende jaren wat betreft de zo noodzakelijke integrale benadering van deze thema's een richtinggevende rol te blijven vervullen. De visitatiecommissie ondersteunt het voornemen van het SCP de beleidsrelevantie van zijn werk te willen versterken.
 - b In een tijdsgewricht waarin politieke en beleidsvraagstukken elkaar snel opvolgen, en er veel behoefte is aan inzichten die korte termijnbeleid onderbouwen, is het belangrijk bestaande inzichten aan nieuwe inzichten en de lange termijn te verbinden, tijd voor reflectie te creëren en tegelijkertijd relevante kennis in het actuele debat in te brengen. De vertaling van de kennis die beschikbaar is naar het actuele beleidsproces en binnen de huidige en toekomstige beleidscontext vraagt verdere aandacht en professionalisering. Zo is het bijvoorbeeld nodig actief uit te leggen op welke manier onze meer algemene en integrale kennis relevant is voor specifieke beleidsdossiers.

¹ Haar, B. te en D. Heerschop (2021). *Rapportage omtrent nut en noodzaak van een Planbureau voor de Veiligheid*. Den Haag: ABCDTOPConsult. Te raadplegen via www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/09/20/tk-bijlage-rapport-abd-topconsult-over-nut-en-noodzaak-planbureau-voor-de-veiligheid-versie-1-01.

- c Het is daarom van belang de interface tussen onderzoek en beleid verder te versterken, onder andere door actief in gesprek te gaan en te blijven met verschillende departementen en stakeholders en door te investeren in presentaties en andere manieren van communicatie- en kennisdeling. Dit om kennis compact over te brengen en steeds op zoek te gaan naar het moment en de plek waar de kennis van het SCP de grootste impact heeft of zou moeten hebben. Dat vraagt aansluiting en verbinding met onze stakeholders, met oog voor de onafhankelijke positie van het SCP.
- d Onderdeel daarvan is het zoeken naar een effectievere aansluiting bij de politiek-bestuurlijke cyclus door onze inzichten op relevante momenten voor politiek en beleid te delen.

Implicaties

- De komende jaren moet de prioriteit liggen bij de verdere verbetering van de beleidsmatige en maatschappelijke impact van het SCP.
- Daarbij investeren we in de aansluiting op de politiek-bestuurlijke cyclus door ons nadrukkelijker te richten op de begrotingscyclus, de verkiezingen en formatie, het deelnemen aan commissies zoals de Studiegroep begrotingsruimte, de Commissie sociaal minimum, en onze werkzaamheden richting de onderraden en de bijbehorende ambtelijke voorportalen te intensiveren.
- Daarnaast en daarvoor is het nodig de relatie met beleid en maatschappelijke organisaties te intensiveren zodat we steeds in gesprek zijn om onze kennis te delen, handelingsperspectieven te formuleren en kennisvragen op te halen.
- De spanning tussen onderzoek naar ontwikkelingen op de middellange en lange termijn en op korte termijn reageren op de actualiteit, hoort bij ons werk. We reserveren 30% van onze capaciteit om in te kunnen spelen op de actualiteit.
- We richten de programmering vanuit maatschappelijke vraagstukken nadrukkelijker op specifieke beleidsdossiers die bijzondere aandacht vragen. Dit zijn dossiers die hoog op de agenda staan van zowel de politiek als de samenleving, en waar de komende jaren belangrijke beleidskeuzes worden genomen. Deze beleidsopgaven zijn van cruciaal belang voor de kwaliteit van de samenleving, nu en in de komende jaren. Daarom vraagt dit om een reactieve en proactieve betrekking van kennis. Door een scala aan beleidsdossiers te onderzoeken en deze vanuit verschillende invalshoeken te benaderen, ontstaan vervolgens weer ook meer algemene inzichten in de manieren waarop er in Nederland (beter) beleid kan worden gemaakt.
- Daarnaast beleggen we binnen de organisatie verschillende beleidsdossiers die weliswaar geen onderdeel zijn van onze programma's maar wel proactieve inbreng van SCP-kennis vragen. We moeten ervoor zorgen dat de relevante inzichten die het SCP heeft over sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen actief ingebracht worden in het beleidsproces. Dat betekent dat we onze kennis naar het beleidsdossier moeten 'vormen', maar dat vraagt van ons dan wel dat we het beleidsdossier snappen, weten welke politieke en beleidsontwikkelingen er zijn en gaan komen en op welke plekken en op welke momenten onze kennis relevant is. Ook moeten we ervoor zorgen dat we dan op die plekken zijn en op die momenten kennis paraat hebben en inbrengen.
- Het is van belang te investeren in versterking van public affairs en strategische communicatie (zie voor uitwerking de paragraaf over public affairs). Public affairs gaat over professionele en transparante ontsluiting van kennis voor politieke, bestuurlijke en maatschappelijke besluitvormingsprocessen. Het uitgangspunt is dat public affairs- en communicatieactiviteiten maximaal op elkaar afgestemd zijn, zodat ze elkaar kunnen versterken.

4 Methodologische innovatie

Om de wetenschappelijke kwaliteit van het SCP-onderzoek te borgen, is het belangrijk dat inhoudelijke ontwikkelingen gepaard gaan met investeringen in methodologische kennis en vaardigheden die daarop aansluiten.

De ambitie op het gebied van methodologie is hierbij om vernieuwing te realiseren ten dienste van:

- *integrale en samenhangende kennis*: onderzoeksmethoden en analysestrategieën gericht op het samenbrengen en integreren van (verschillende) data- of kennisbronnen;
- *kennis over verklaringen en onderliggende mechanismen*: in het bijzonder onderzoeksontwerpen, methoden en analysestrategieën op het gebied van het meer integreren van kwalitatief en kwantitatief onderzoek;
- *toekomstgerichtheid van kennis*: met name onderzoeksmethoden en analysestrategieën die ons in staat stellen uitspraken te doen hoe aspecten van brede welvaart zich richting de toekomst zullen ontwikkelen en wat de invloed van toekomstig beleid is op de kwaliteit van de samenleving;
- *meerjarig, maar adaptief op de actualiteit*: in het bijzonder de inrichting van het meerjarige onderzoeksprogramma, de meerdere fasen daarbinnen, en de vertaalslag naar de planning, opzet en het (inhoudelijk) gebruik van data-infrastructuren;
- *verbindend aan (beleidsmatige) opgaven*: in het bijzonder de methodologie rond de kennisontwikkeling op beleidsterreinen, vertaling van SCP-kennis naar tijdige en toegepaste kennis voor beleidsmakers;
- dat nadrukkelijk op onderbouwde wijze het *institutioneel perspectief* betreft bij het analyseren van handelingsperspectieven.

De afgelopen jaren is in toenemende mate geïnvesteerd in methodologische innovatie. Onder andere door de kennis en vaardigheden van het zittend personeel te verbreden en verdiepen, nieuwe kennis en vaardigheden binnen te halen door het aannemen van nieuwe medewerkers, het uitbreiden en centraler positioneren van de afdeling Methodologie, meer focus op methodologische innovatie bij projecten en bijbehorende onderzoeksdesigns, en het introduceren van nieuwe data-infrastructuren. De visitatiecommissie sprak haar waardering uit voor de gedane investeringen en gaf aan ook veel vertrouwen te hebben in het realiseren van onze missie en visie langs de door ons ingeslagen koers. Voor deze MTR is in kaart gebracht wat er is gedaan om methodologische vernieuwing te realiseren en wat daarvan tot nu toe de resultaten zijn.

Implicaties

Het SCP heeft de laatste jaren verschillende stappen gemaakt op het gebied van methodologische innovatie. Er is ingezet op een verbreding van het soort onderzoek dat we doen, waarbij meer aandacht is besteed aan kwalitatief onderzoek, geavanceerde kwantitatieve analyses, *mixed methods*-onderzoek, literatuuronderzoek, beleidsevaluaties en (recenter) toekomstgericht onderzoek. Ook zijn er mensen in huis gehaald die nieuwe methodologische kennis meebrengen, zijn er veel interne cursussen aangeboden en is er meer aandacht voor zaken als normativiteit, reflexiviteit, inclusiviteit en wetenschappelijke integriteit.

Deze vernieuwing sluit aan bij de doelen die we onszelf gesteld hebben in de zelfevaluatie om meer verklarend, integraal en samenhangend, en toekomstgericht onderzoek te doen. Ook sluit het aan bij het advies van de visitatiecommissie meer te investeren in kwalitatief en *mixed methods*-onderzoek. We kunnen dus stellen dat we met de gedane investeringen en voorlopige resultaten behoorlijk goed op schema liggen om onze doelen te realiseren.

Er zijn echter ook nog een aantal uitdagingen. Daarbij kan gedacht worden aan de invulling van toekomstonderzoek, het meegaan in de ontwikkelingen rondom AI, de mate en vorm van synthetiseren, de stabiliteit van het innoverend vermogen binnen de organisatie, het goed met elkaar samenwerken in *mixed methods*-onderzoek, kwaliteitsbewaking in samenwerkingsverbanden met externen bij projecten met een methodologisch vernieuwend karakter, de benutting van de data-infrastructuur en aansluiting op het MJP, en het tijdsgebrek om te kunnen innoveren. Deze uitdagingen vragen de komende jaren onze aandacht.

5 Internationaal

In het meerjarenplan 2021-2025 heeft de internationale verwevenheid van Nederland met andere landen (op sociaal, economisch, cultureel en institutioneel gebied) een prominentere plaats in de programmering van het SCP dan voorheen. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in richtinggevende vragen over internationale verwevenheid in reguliere onderzoeksprogramma's en in de oprichting van een ontwikkelprogramma dat zich richt op zowel de internationale verwevenheid van Nederland en solidariteitsvragen rond de Europese Unie.

Met de prominentere plaats in de programmering beogen we vier doelen:

- 1 Het ontwikkelen van kennis van en omgang met het internationale institutionele speelveld waarin Nederland zich bevindt.
- 2 Actueel inzicht in internationale ontwikkelingen die raken aan de kwaliteit van de samenleving in Nederland en het buitenland. Naast grensoverschrijdende drijvende macrokrachten op het gebied van economie, ecologie en technologie valt hier ook te denken aan allerlei internationale sociale, culturele en economische interacties uit het dagelijks leven van burgers die van invloed zijn op de thema's die we onderzoeken. Denk daarbij onder andere aan de arbeidsmarkt, diversiteit en inclusie, participatie, (arbeids)migratie, en representatie en vertrouwen.
- 3 Het ontwikkelen van handelingsopties op basis van ervaringen in andere landen.
- 4 Actueel inzicht in internationale (wetenschappelijke) literatuur.

Bezien we de stand van zaken halverwege het MJP, dan concluderen we het volgende:

- Er is brede consensus dat Europa, de Verenigde Naties en andere instituties belangrijk zijn voor de thema's die het SCP onderzoekt. We verhouden ons echter niet vaak proactief tot het internationale institutionele speelveld en plaatsen onze handelingsperspectieven zelden in een internationale context. De afweging hoe projecten zich willen verhouden tot het internationale niveau wordt momenteel echter regelmatig ook niet gemaakt, zowel uit capaciteitsoverwegingen (urgente focus op nationale stakeholders gaat dan vóór de afweging of internationale stakeholders eventueel belangrijk zijn) als vanwege een gebrek aan kennis over het internationale speelveld (te hoge investeringskosten op projectniveau).
- Er is geïnvesteerd in het algemene kennisniveau van medewerkers over internationale instituties, onder andere middels een lezingenreeks rondom Europese instituties. Het *overall*

niveau binnen het SCP is echter nog niet voldoende, alhoewel de interesse in de internationale beleidscontext toeneemt. Het gaat dan om de beleidsontwikkelingen die op internationaal niveau spelen, de totstandkoming van dat beleid, de rol van Nederland in die internationale, institutionele context en de kennisagenda's op internationaal niveau.

- Het is op dit moment nog lastig om op portfolio- en programmaniveau te overzien wat de meest relevante internationale maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen zijn die gevolgen hebben voor de kwaliteit van de samenleving en in te schatten of we daar voldoende mee doen in ons werk.
- De mate waarin we gebruik maken van ervaringen in andere landen voor onze handelingsperspectieven verschilt tussen programma's en projecten. Het gaat dan met name over de vraag in hoeverre mechanismen in het buitenland ook naar Nederland vertaald kunnen worden.
- In gevallen waar wel gebruik wordt gemaakt van kennis over andere landen wordt niet altijd voldoende rekening gehouden met verschillen in institutionele context tussen landen.

Implicaties

- Om ervoor te zorgen dat internationalisering integraal onderdeel wordt van alle programma's, is het plan om internationale vraagstukken en de internationale context vanaf 2026 onderdeel te maken van de individuele programma's en niet apart te beleggen. Er wordt een lichte structuur ingericht om de coherentie en kwaliteit van de activiteiten te bewaken, bijvoorbeeld in de vorm van een internationaliseringscommissie of -werkgroep.
- Er moet verder worden geïnvesteerd in het kennisniveau. Voldoende kennis op dat gebied is een noodzakelijke voorwaarde om afgewogen beslissingen te maken over de omgang met het internationale institutionele speelveld. Bovendien helpt het bij het identificeren van relevante internationale ontwikkelingen.
- Er is structurele aandacht nodig voor het internationale speelveld en de invloed daarvan op de vraagstukken waar wij ons op richten tijdens sleutelmomenten, zoals de formulering van het MJP, de jaarplannen, programma- en projectplannen en de leescommissies.
- Op portfolioniveau moet worden bepaald welke internationale ontwikkelingen prioriteit krijgen.
- Op programma- en projectniveau moet expliciet worden nagedacht welke kennis over ervaringen in andere landen nodig is om tot voldragen handelingsperspectieven te komen.
- In het programmeringsproces zal expliciet worden bepaald of landenvergelijkend onderzoek nodig is. Kwaliteitsvol landenvergelijkend onderzoek vraagt substantiële initiële investeringskosten (en ook enig onderhoud, als het herhaald wordt). Deze kosten zijn op sommige gebieden al gemaakt, zoals bij de *European Social Survey (ESS)*, waardoor laaghangend fruit beschikbaar is.
- De oriëntatie op de *internationale* wetenschap behoeft versterking.

6 Personeel en organisatie

Het SCP bevindt zich in een unieke positie op het snijvlak van wetenschap enerzijds en beleid en samenleving anderzijds. Dit vraagt om gemotiveerde en competente wetenschappers/onderzoekers en adviseurs met een scherp oog voor beleid. De visitatiecommissie constateert dat het SCP in ruime mate over zulke deskundige medewerkers beschikt en dat hun inzet, betrokkenheid en professionaliteit onverminderd groot is, ook in tijden van reorganisatie en transitie. De visitatiecommissie beveelt aan meer aandacht te besteden aan de individuele loopbaanperspectieven en (wetenschappelijke)

carrièrepaden, ook na een periode van SCP-medewerkschap. Daarnaast suggereert de visitatiecommissie de inspanningen te vergroten om de diversiteit van de personeelssamenstelling verder te bevorderen en te komen tot een inclusieve organisatie op verschillende dimensies.

Naast de observaties van de visitatiecommissie, is in november 2022 een medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) uitgevoerd. Dit is een onderzoek om feedback te verzamelen over de tevredenheid en bevoegenheid van medewerkers met de organisatie en hun werkomgeving. Over het algemeen waren de resultaten van het MTO zeer positief, ook in vergelijking met de benchmark (het SCP scoort op alle onderdelen hoger dan de benchmark). Wel zien we een aantal aandachtspunten die betrekking hebben op werkdruk, diversiteit en inclusie, integriteit en sociale veiligheid en loopbaanontwikkeling. Dit sluit aan bij de aanbevelingen van de visitatiecommissie.

De komende jaren zal het SCP inzetten op de volgende onderdelen:

- 1 *Strategische personeelsplanning.* De ontwikkeling van het SCP vraagt om een investering in inhoudelijke deskundigheid, methodologische expertise en deskundigheid op het terrein van de beleidscontext en het realiseren van impact met kennis. Dit kunnen we deels realiseren door opleidingen en ontwikkeltrajecten te organiseren voor de huidige medewerkers. Daarnaast zal in de werving en selectie van nieuwe medewerkers gezocht worden naar de kennis, deskundigheid en competenties die we nog niet in huis hebben.
- 2 *Diversiteit, inclusie, sociale veiligheid en integriteit.* Het SCP zet zich de komende jaren in voor een inclusieve en veilige organisatie, waar mensen zich thuis voelen en van elkaar leren centraal staat en afwijkende perspectieven positief gewaardeerd worden. Daartoe hanteren wij de vijf kernwaarden (wij zijn onafhankelijk; wij zijn bevoegen; wij hebben respect voor elkaar; wij hebben vertrouwen in elkaar; wij tonen moed) en vijf kerncompetenties (wij brengen elkaar tot bloei; wij hebben oog voor wat er speelt in beleid, politiek en samenleving; wij zijn wetenschappelijk deskundig; wij werken met elkaar samen; wij communiceren actief en open met elkaar en naar buiten). Deze kernwaarden en kerncompetenties vormen samen de basis voor hoe er op organisatieniveau wordt gewerkt en ze geven richtlijnen voor de cultuuropgave van het SCP.
- 3 *De ervaren werkdruk.* Deze kent binnen de organisatie verschillende oorzaken en daar zal de komende jaren de nadruk op liggen. Ten eerste zal geïnvesteerd worden in het gesprek over de verwachtingen die wij van medewerkers hebben (wanneer doe je het nu goed?). Daarnaast wordt geïnvesteerd in planning en realisatie, door onder meer fors te investeren in projectleiderschap.
- 4 *Loopbaanontwikkeling.* Het uitgangspunt bij het SCP is dat het werk structureel om verbetering en vernieuwing vraagt, waardoor de ontwikkeling van de organisatie, teams en medewerkers een continu proces is. Dit geldt zowel voor onderzoekers, ondersteuners, management en directie. Hierbij moet worden gekeken naar wat het werk (gebaseerd op het MJP) vraagt aan ontwikkeling en hoe dit vormgegeven moet worden op het gebied van inhoud, methodologie, stakeholdermanagement, ondersteunende processen, vaardigheden en competenties. Kijkend naar de ontwikkelbehoefte van een individuele medewerker, kan deze vanuit verschillende perspectieven vorm krijgen:
 - a *Verbreding:* ontwikkeling door nieuwe onderwerpen/zaken op te pakken om daar nieuwe kennis, inzichten en ervaring mee op te doen.
 - b *Verdieping:* ontwikkeling door meer tijd te besteden aan bekende onderwerpen/zaken om daar meer specialistische kennis, inzichten en ervaring mee op te doen.

- c Thematisch: ontwikkeling op specifieke thema's als kennisdisseminatie, beleidsimpact en netwerken.
- d Hiërarchisch: ontwikkeling op het gebied van verantwoordelijkheden en management, door een leidinggevende rol te vervullen.
- e Zoals gezegd denken we na over gedifferentieerde loopbaanpaden, met een accent op (verbinding met) wetenschap, beleid en bestuur.

Uiteraard zijn er meer thema's te benoemen rondom personeel en organisatie. Deze vallen onder het strategisch personeelsbeleid van het SCP. Hier zien we echter geen koerswijzigingen ten opzichte van het MJP. Daarom wordt dit hier niet verder uitgewerkt.

7 Verbinding met de wetenschap

Naar aanleiding van de visitatie van het SCP eind 2021 is een discussie op gang gekomen over versterking van de verbinding van het SCP met de wetenschap. Die verbinding is enerzijds belangrijk om de hoge kwaliteit en relevantie van ons onderzoek te handhaven en verder te ontwikkelen, en anderzijds om het volume aan onderzoek te vergroten via verbinding met wetenschappers aan universiteit die op vergelijkbare thema's onderzoek doen.

- Door de koppeling van ons onderzoek aan de Nederlandse context en doordat SCP-onderzoeken vaak op elkaar voortbouwt bestaat het risico dat we ons te weinig richten op de stand van zaken in de bredere wetenschap en verwijzing naar eerdere onderzoek teveel is ingekaderd door eigen eerder werk. Het is belangrijk dat we ons laten voeden door de internationale literatuur en de meest actuele stand van het onderzoek op relevante onderzoeksthema's.
- De SCP-programmering benadert maatschappelijke vraagstukken zoals het sociaal domein of asiel en migratie integraal. Dat betekent dat de kennisontwikkeling breed georiënteerd is. Toch zijn er thema's waarbij het belangrijk is te verdiepen, zoals op het gebied van mantelzorg of integratie. Verbinding met de wetenschap helpt bij die verdieping.
- Het is de ambitie van het SCP om zowel inhoudelijk als qua gehanteerde methoden innovatief te zijn. Binnen de eigen organisatie is die ruimte er beperkt, zowel qua capaciteit om te experimenteren als in termen van blootstelling aan nieuwe perspectieven en werkwijzen. Ook hier helpt de verbinding met universiteiten.
- Inhoudelijke verdieping en methodologische innovatie komen bij elkaar in de ambitie om te bouwen data- en kennisinfrastructuur om sociaal-maatschappelijke impact in kaart te brengen. Als onderdeel van onze verbinding met Maatschappelijk Impact Team wordt momenteel gewerkt aan de opstart van een data- en kennisinfrastructuur om te kunnen monitoren hoe Nederland er in sociaal-maatschappelijk opzicht voor staat en uitspraken te kunnen doen over de effecten van beleidsingrepen op sociaal-maatschappelijke uitkomstmaten. Eenzelfde beweging speelt rond het voorgenomen pilot-programma op het thema veiligheid. Met name de inrichting van een kennisinfrastructuur vraagt samenwerking met universiteiten. Hetzelfde wordt ook relevant rond de ambitie een programma op te starten op het thema veiligheid.

Implicaties

In 2023 heeft het SCP structureel hooglerarenbeleid opgesteld en geïmplementeerd, dat nauw aansluit op het personeelsbeleid en leerstoelen positioneert vanuit inhoudelijke en methodologische kennisbehoefte. Gelijktijdig zijn met een paar universiteiten samenwerkingstrajecten gestart waarbij personeel wordt uitgewisseld of onderzoeksprojecten zijn opgestart met afgestudeerden, gezamenlijke

promotietrajecten en postdocs. Om de samenwerking met universiteiten verder te bestendigen wordt gewerkt aan convenanten waarin samenwerkingsafspraken zijn vastgelegd. Tenslotte wordt in het kader van het personeelsbeleid gewerkt aan gedifferentieerde loopbaanpaden waarbij de focus op wetenschappelijke verdieping één van de differentiatiemogelijkheden wordt.

8 Public affairs: het realiseren van impact

In hoofdstuk 3 over de portfolio-analyse gaven we al aan dat de komende jaren de prioriteit moet liggen bij de verdere verbetering van de beleidsmatige en maatschappelijke impact van het SCP. Daarbij investeren we in de aansluiting op de politiek-bestuurlijke cyclus en intensiveren we de relatie met beleid en maatschappelijke organisaties. Zo zijn we steeds in gesprek om onze kennis te delen, handelingsperspectieven te formuleren en kennisvragen op te halen. In hoofdstuk 3 beschreven we de inhoudelijke implicaties van deze ambitie al. In deze paragraaf gaan we in op wat dit van de organisatie vraagt.

De komende jaren stellen wij ons ten doel de strategische communicatie en public affairs binnen het SCP te versterken, met als doel de impact van de inhoudelijke kennis die het SCP inbrengt bij politieke en bestuurlijke besluitvorming en het beleidsproces op nationaal en lokaal niveau zo veel mogelijk te vergroten. Dat vraagt aan de ene kant dat we voortdurend op de hoogte zijn van ontwikkelingen in de samenleving en in beleid die voor onze vraagstukken relevant zijn en dat we in beeld hebben wat voor ons relevante stakeholders zijn met wie we contacten moeten onderhouden. Aan de andere kant vraagt het om professionele en transparante ontsluiting van kennis voor politieke, bestuurlijke en maatschappelijke besluitvormingsprocessen. De public affairs- en communicatieactiviteiten dienen beter op elkaar te worden afgestemd, zodat ze elkaar kunnen versterken.

We kiezen ervoor de coördinatie van de strategische communicatie en public affairs bij de afdeling Communicatie te houden. Tegelijkertijd zijn we ons er van bewust dat deze ontwikkeling iets van de hele organisatie vraagt. Het volgende is nodig:

- 1 *Een diepte-investering in (overzicht van) relevante stakeholders en netwerken van het SCP.* Het SCP is actief in een complexe en uitgebreide omgeving. Op zowel operationeel als strategisch niveau is het daarom van belang stevig positie in te nemen in het netwerk. Dit betekent inzetten op deelname aan en bestendiging van formele en informele overleggen, aansturen op het creëren van overleggen waar deze (nog) ontbreken en in gesprek gaan met individuele stakeholders.
- 2 *Monitoring en signalering van ontwikkelingen.* Om proactief te kunnen communiceren en te acteren is het van belang om zowel beleidsagenda's als politieke en publieke agenda's te monitoren. Hoe zien beleidsprocessen op relevante thema's er de komende periode uit? Welke relevante ontwikkelingen vinden er plaats binnen de politiek (zoals naderende Kamerverkiezingen)? Welke thema's staan hoog op de agenda bij het algemeen publiek? Vervolgens is het van even groot belang om met de juiste boodschap bij de juiste actor aan te kloppen: met welk doel benader je een stakeholder?
- 3 *Focus.* Het SCP heeft een grote hoeveelheid aan kennis en onderzoeken waar iets mee kan worden gedaan. Dit zijn kansen om impact te genereren. Niet elk onderwerp kan evenveel aandacht krijgen (zowel niet binnen als buiten het SCP). Prioritering is daarom belangrijk. Dit begint met het MJP dat vertaald wordt in jaarplannen, maar vraagt daarbinnen ook steeds duidelijke keuzes welke onderwerpen geprioriteerd worden in termen van externe communicatie en public affairs.
- 4 *Proactieve communicatie.* Het SCP opereert in een breed bestuurlijk en politiek veld. Daarom is het van belang als organisatie proactief te communiceren, waar relevant aan te haken op

actualiteiten of zelf proactief thema's te agenderen. Bij proactieve communicatie behoort dan ook het aansluiten op overlegstructuren, zodat al aan de voorkant kan worden ingegrepen dan wel kennis kan worden genomen van nieuwe ontwikkelingen (denk aan de onderraden en de ambtelijke voorportalen). Actieve deelname aan formele en informele overlegstructuren op strategisch, tactisch en/of operationeel niveau zijn manieren om kennis op meer relevante plekken te laten landen. Evaluatie van de deelname aan de bestaande overlegstructuren waar het SCP nu bij betrokken is, is hierbij een eerste stap (welke zijn nuttig, welke kunnen worden geschrapt, bij welke overlegstructuren zit het SCP nog niet aan tafel?).

- 5 *Investering in een ontwikkeltraject voor de hele organisatie.* Het is van belang duidelijk te maken hoe public affairs werkt en kan helpen om de impact van het SCP te vergroten. Het is belangrijk medewerkers mee te nemen in het ontwikkeltraject en hen niet alleen te informeren maar ook te raadplegen. Zo kunnen intern ook ervaringen worden gewisseld die bij kunnen dragen aan het verder versterken van de impact van het SCP (bijvoorbeeld het onderling delen van kennis en succesvolle instrumenten van SCP-medewerkers die bij verschillende dossiers en ministeries actief zijn). Verder is het van belang de wetenschappelijk medewerkers goed toe te rusten met informatie, kennis en instrumenten om meer impact te genereren.
- 6 *Strategische en wisselende allianties aangaan.* Het is niet altijd alleen het SCP dat een boodschap kan verkondigen; het kan handig zijn om coalities aan te gaan. Boodschappen worden vandaag de dag eerder aangenomen van meerdere partijen die zich verenigd hebben dan van losstaande organisaties. Het SCP is actief in een complexe en uitgebreide omgeving. Op zowel operationeel als strategisch niveau is het daarom van belang stevig positie in te nemen in het netwerk. Waar het SCP nu nog informeel aan tafel zit, vraagt dat om zo veel mogelijk sturen op formalisering van de betrokkenheid.

Bijlage A Inhoudelijke meerjarenagenda

Bij het bepalen van de inhoudelijke agenda hanteert het SCP een aantal uitgangspunten. Die uitgangspunten vormen het vertrekpunt bij onze benadering van de grote vraagstukken waar de samenleving voor staat en die vertalen zich naar belangrijke beleidsdossiers:

- Focus op de kwaliteit van de samenleving als richtlijn voor beleid.
- Focus op maatschappelijke vraagstukken als bril van waaruit wij beleidsvraagstukken (integraal) benaderen.
- Aandacht voor het functioneren van de overheid en de inrichting van instituties vanuit een burgerperspectief.
- Inzet op de veerkracht van de Nederlandse samenleving.
- Inzoomen op beleidsdossiers.

Focus op brede welvaart en kwaliteit van de samenleving als richtlijn voor beleid

Vanuit het centrale begrip ‘kwaliteit van de samenleving’ evalueert het SCP hoe het met de samenleving gaat. Daarbij besteden we niet alleen aandacht aan (de verdeling van) de individuele kwaliteit van leven maar ook aan samenlevingsaspecten, zoals sociale cohesie, duurzame ontwikkeling en effectief en legitiem overheidshandelen.

Met de onderzoekstraditie naar de kwaliteit van de samenleving geeft het SCP invulling aan zijn positie in de opgave van brede welvaart. Het kernidee daarbij is beleidskeuzes te maken op basis van een afweging van de effecten op de sociale, economische en natuurlijke leefomgeving. Beleidskeuzes zijn nodig en moeten in samenhang worden gezien als we de maatschappelijke gevolgen van deze keuzes willen begrijpen en hierop willen sturen.

Het SCP richt zich met zijn onderzoek vanuit het concept van kwaliteit van de samenleving primair op de sociaal-maatschappelijke dimensie van brede welvaart, waarbij mensen centraal staan: bij hen komt beleid immers samen. Belangrijk zijn niet alleen objectieve aspecten van het leven van mensen, zoals inkomen, arbeid, onderwijs, woonsituatie of gezondheid, maar ook subjectieve aspecten, zoals welbevinden, de tevredenheid met onderdelen van het leven, politiek en samenleving en vertrouwen in andere mensen en in instituties. Deze aspecten onderzoeken we zo veel mogelijk in samenhang, waarbij ook verdelingsvraagstukken en toekomstige ontwikkelingen relevant zijn. Welvaart en de gevolgen van beleid zijn immers niet gelijk over groepen en regio's verdeeld. En beleidskeuzes werken door in uitkomsten in de toekomst: als de staatschuld nu oploopt en hulpbronnen nu uitgeput raken, ervaren toekomstige generaties de gevolgen hiervan. Verder is er nadrukkelijk oog voor de context waarin mensen leven, zowel de sociale context als de fysiek-ruimtelijke en de institutionele context.

Hierbij is de samenwerking met het Centraal Planbureau (CPB), het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) essentieel, omdat deze instituten het zicht op de verschillende aspecten van brede welvaart completeren. De opgave voor het SCP – en de samenwerkende instituten – is om zowel op het niveau van de rijksbegroting als op het niveau van maatschappelijke opgaven en concrete beleidsdossiers inzicht te bieden in de toekomstige sociaal- maatschappelijke en economische ontwikkelingen en de ontwikkelingen in de natuurlijke leefomgeving als gevolg van beleid. Ook willen we expliciteren en te duiden hoe de

samenhang en de afruilen tussen verschillende onderdelen van brede welvaart eruitzien, hoe de elementen van brede welvaart in Nederland versterkt kunnen worden bij toenemende schaarste en wat dit vraagt van burgers, overheid, werkgevers en maatschappelijke organisaties.

Focus op maatschappelijke vraagstukken

Het MJP is vormgegeven op basis van het idee dat kennis en beleid met impact vragen om werken vanuit een (maatschappelijke) opgave. In feite is dat de bril van waaruit wij beleidsvraagstukken integraal benaderen. Veel van onze handelingsperspectieven op hoog aggregatieniveau volgen direct uit deze manier van werken: de nadruk op visie, op integraliteit, op het afwegen vanuit een breed welvaarts kader, en op het burgerperspectief.

Het SCP prioriteert een aantal domeinoverstijgende maatschappelijke vraagstukken van waaruit we kijken naar beleid:

- *De diverse bevolking van Nederland: samenleven nu en in de toekomst.* Hoe geven we vorm aan samenleven in verscheidenheid? Hoe kunnen we omgaan met verschillen en voorkomen dat mensen elkaar verliezen? Wat vraagt dit van de overheid en van de inrichting van beleid en instituties? Wat vraagt dit van (groepen) burgers met betrekking tot onderlinge betrokkenheid en sociale samenhang, ook als het gaat om vertrouwen in en solidariteit met mensen van buiten de eigen groep of van buiten Nederland?
- *Participatie, talentontwikkeling en kansengelijkheid.* Hoe kunnen we, door in te zetten op gelijke kansen, toegang tot hulpbronnen en talentontwikkeling, participatie bevorderen die bijdraagt aan maatschappelijke doelen? Hoe kunnen we het combineren van deze participatievormen door burgers haalbaar maken, en tegelijkertijd borgen dat mensen zingeving ervaren in wat ze doen?
- *Schaarste, welvaart, welbevinden en bestaanszekerheid.* Wat zijn de effecten van beleidskeuzes die in schaarste worden gemaakt op welvaart, welbevinden en bestaanszekerheid? Wat is de uitwerking van die keuzes op het leven van burgers en wat zijn dan de maatschappelijke consequenties daarvan? Zijn er ondergrenzen waar mensen en de samenleving als geheel niet doorheen mogen zakken?
- *Lokaal: het sociaal domein en de kracht van de lokale verzorgingsstaat.* Kunnen we ervoor zorgen dat mensen de zorg, ondersteuning en kansen krijgen die ze nodig hebben om hun kwaliteit van leven te verbeteren, hun talenten te benutten en echt mee te kunnen doen? Wat vraagt dat van burgers, maar ook van overheden, in het bijzonder de lokale overheid, en andere organisaties en van de onderlinge, interbestuurlijke verhoudingen?
- *Representatie en vertrouwen.* Welke ontwikkelingen en verschillen op het gebied van daadwerkelijke en ervaren representatie en institutioneel vertrouwen zijn waarneembaar in Nederland? Wat zijn daar de oorzaken en gevolgen van? Welke rol speelt digitalisering daarbij, en dan met name de positie van de sociale media en de opkomst van desinformatie? En welke inzichten kunnen we bieden aan beleid en samenleving ten behoeve van een democratische rechtsstaat die voor iedereen werkt?
- *Structurele ongelijkheid.* Hoe ziet ongelijkheid eruit in Nederland, wat zijn de oorzaken van die ongelijkheid en wat zijn de gevolgen voor de burgers en de samenleving? Welke mogelijkheden zijn er om ongewenste ongelijkheid te voorkomen dan wel op te lossen, en wat vraagt dit van de overheid, maar ook van maatschappelijke organisaties, werkgevers en burgers?

Binnen deze maatschappelijke vraagstukken richt het SCP zich ook op de internationale institutionele context, met vragen over internationale solidariteit en verwevenheid. Zo hebben we de mogelijkheid beleid en ontwikkelingen internationaal te vergelijken en daarvan te leren. Dat doen we bovendien omdat er internationale, sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen zijn (denk bv. aan demografische ontwikkelingen en vraagstukken rondom het klimaat) die van grote invloed kunnen zijn op de kwaliteit van de Nederlandse samenleving.

Aandacht voor het functioneren van de overheid en de inrichting van instituties vanuit een burgerperspectief

Het werk van het SCP kenmerkt zich doordat we niet alleen aandacht hebben voor de inhoud van beleidsvraagstukken, maar ons ook richten op de hoe-vraag. Wat is nodig voor een effectief overheidsfunctioneren? Hoe moeten instituties worden ingericht, vertrekkende vanuit het burgerperspectief? Met ons werk leveren we *overall* inzicht in hoe en waar beleid onvoldoende aansluit op de leefwereld van burgers en hoe die aansluiting te verbeteren is, hoe vertrouwen en (systeem)fouten te herstellen en te voorkomen, en hoe toe te werken naar een structureel sterke, betrokken en betrouwbare overheid, voor alle sociale groepen in de samenleving. De aanpak van bestaande en toekomstige maatschappelijke uitdagingen vraagt echter niet alleen de inzet van de overheid maar ook die van burgers, werkgevers, werknemers en van het maatschappelijk middenveld. Het werk van het SCP biedt inzichten in hoe samenwerking en een passende verantwoordelijkheidsverdeling vorm te geven.

Inzet op de veerkracht van de Nederlandse samenleving

Met onze inzet op maatschappelijke vraagstukken beoogt het SCP kennis te leveren die gericht is op de vraag wat nodig is om maatschappelijke veerkracht te behouden of zelfs te versterken. Naast aandacht voor de eerdergenoemde aspecten van de kwaliteit van de samenleving vraagt dat een gerichtheid op de lange termijn en een focus op de transformaties die nodig zijn om tot duurzame oplossingen te komen. Verwachte en onverwachte ontwikkelingen in de toekomst vragen om veerkracht van de Nederlandse samenleving en haar instituties. Daarbij gaat het om systemen, zoals ketens van (publieke) voorzieningen die anticiperen op verschillende scenario's. En die, als er iets gebeurt, niet stilvallen maar transformeren, zodat oplossingen verder reiken dan het wegnemen van het acute probleem.¹

Met ons werk leveren we inzicht in hoe de veerkracht van de Nederlandse samenleving te borgen en te versterken, in hoe robuust en veerkrachtig de systemen van de samenleving zijn, waar ze kwetsbaar zijn (gebleken) en welke transformaties nodig zijn om die kwetsbaarheid te verminderen en te kunnen anticiperen op de toekomst.

Inzoomen op beleidsdossiers

Op het hoogste aggregatieniveau heeft het SCP impact met zijn onderzoek, doordat we beleidsmakers helpen om te kijken vanuit opgaven en een integraal perspectief. Naast deze observaties zijn er specifieke beleidsdossiers die bijzondere aandacht vragen. Dit zijn dossiers die hoog op de agenda staan van zowel de politiek als de samenleving, en waar de komende jaren belangrijke beleidskeuzes worden gemaakt. Deze beleidsopgaven zijn van cruciaal belang voor de kwaliteit van de samenleving, nu en in de komende jaren. Daarom is het essentieel op deze gebieden

kennis te betrekken, zowel reactief als proactief. Door een scala aan beleidsdossiers te onderzoeken en deze vanuit verschillende invalshoeken te benaderen, ontstaan vervolgens ook meer algemene inzichten in de manieren waarop er in Nederland (beter) beleid kan worden gemaakt. Bij de bestudering van de eerder benoemde maatschappelijke vraagstukken zullen we specifiek inhaken op deze beleidsopgaven manifesteren. Bij de vormgeving van beleid op het gebied van asiel en migratie spelen bijvoorbeeld afwegingen rond diversiteit en cohesie, maar ook rond participatie en representatie en vertrouwen.

Asiel en migratie

Vraagstukken over asiel en migratie worden op dit moment vanuit verschillende beleidsdossiers benaderd. Enerzijds discussiëren politici over een beperking van de migratiestromen, anderzijds brengen zij het thema in verband met kansen waar het gaat om tekorten op de arbeidsmarkt en de knel die dat oplevert voor verschillende sectoren die voor grote opgaven staan, zoals de zorg of in technische beroepen. Tegen de achtergrond van deze discussie speelt de zorg over de huisvesting van migranten. Juist op deze beleidsvraagstukken spelen de maatschappelijke vraagstukken waar het SCP zich op richt.

Wat betekenen verschillende scenario's van demografische ontwikkeling voor de manier waarop Nederlanders met elkaar willen samenleven, voor de onderlinge verbinding tussen burgers? Wat betekenen zij voor structurele ongelijkheid? Wat betekenen keuzes voor de bestaanszekerheid van mensen? Hoe te zorgen voor zinvolle participatie van nieuwkomers in de samenleving, in werk, en op andere terreinen? Hoe beleidskeuzes te implementeren op een manier die het vertrouwen van burgers niet aantast? En hoe te zorgen voor humane asielprocedures, ongeacht de vraag of die restrictiever moeten zijn of niet?

Kansengelijkheid

Het kabinet-Rutte IV heeft in het coalitieakkoord een flinke ambitie geformuleerd op het gebied van kansengelijkheid. Wat zich sindsdien heeft afgetekend, is een vrij stevige inzet op dit thema die zich vooral concentreert op het funderende onderwijs. Andere departementen (her)plaatsen beleid weliswaar in het kader van kansengelijkheid, maar dit heeft niet geleid tot een heroverweging van lopend beleid op basis van dit ogenschijnlijk nieuwe beleidsdoel. Denken vanuit kennis over de opgave zou (onder andere) tot ander armoedebelief geleid hebben, en vermoedelijk tot ander beleid in het sociaal domein. Onze impact op dit thema richt zich op de noodzaak van integraal sturen op kansengelijkheid. Dit vraagt om een gedegen kennis van de wetenschappelijke invulling van kansengelijkheid, en een brede kennisagenda om de mechanismen te identificeren die leiden tot ongelijke kansen in de Nederlandse context. Speciale aandacht is daarbij nodig voor digitalisering en de relatie tot de toegankelijkheid van voorzieningen, onder andere bij discriminatie door algoritmen (toeslagen, visa) en in relatie tot digitale vaardigheden (de tweefactorauthenticatie bij DigiD).

Bestaanszekerheid

Bestaanszekerheid is meer dan de zekerheid van een voldoende en voorspelbaar inkomen of het hebben van een financiële buffer. Het gaat ook om volwaardig kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. En over de fysiek-mentale zekerheid van een dak boven het hoofd in een geschikte en betaalbare woning in een veilige en prettige omgeving, met snelle en toegankelijke dienstverlening en toegang tot betaalbare zorg. Momenteel staan deze aspecten voor een aanzienlijk deel van de bevolking onder druk. Door de crisis in Oekraïne, hoge inflatie, stijgende woningkosten en energieprijzen is veel onzekerheid ontstaan en kunnen veel mensen en ondernemers moeilijk rondkomen. Dit heeft ook maatschappelijke consequenties, zoals een toenemende druk op

gemeentelijke voorzieningen als schuldhulpverlening en brede onvrede. De zorgen over de bestaanszekerheid van mensen staan op het netvlies van het kabinet, maar worden vooralsnog vooral ingevuld vanuit inkomen en koopkracht en niet vanuit de hiervoor geschetste integrale benadering. Zo heeft het kabinet expliciete doelstellingen geformuleerd om de armoede onder kinderen te halveren, zet het in op de vereenvoudiging van regels en vormt het thema bestaanszekerheid ook een prominent onderdeel van de kennisagenda van het ministerie van Sociale Zekerheid en Werkgelegenheid 2023-2026. Dit vraagt om kennis over wat moet worden verstaan onder bestaanszekerheid en hoe de overheid deze kan bieden.

Arbeidsmarktkrapte

De krapte op de arbeidsmarkt is zichtbaar en voelbaar. Er is een tekort aan leraren, een tekort aan medewerkers in de kinderopvang, de zorg, de techniek, de ICT, enzovoort. Hoewel deze tekorten op de korte termijn wat af kunnen nemen, blijven zij naar verwachting op de langere termijn voelbaar. Veel beleid van het afgelopen jaar is erop gericht om iets te doen aan deze tekorten. Ondanks de intentie om integraler naar het kraptevraagstuk te kijken, dreigt er echter versnippering.

Deze versnippering kan ertoe leiden dat het beleid zichzelf beconcurrereert, dat sectoren die cruciaal zijn voor belangrijke maatschappelijke opgaven onderbemenst blijven of raken, en dat werk, zorgtaken, leren, vrijwilligerswerk en vrijetijdsbesteding elkaar gaan beconcurreren op een manier die bredere participatie onnodig remt. Het is belangrijk dat de aanpak van krapte voortkomt uit overkoepelende afwegingen op basis van een bredewelvaartsbenadering, en dat deze afwegingen gewag maken van betaald werk en bredere maatschappelijke participatie. Hoe krijgen beleidsmakers grip op het relatieve belang van uiteenlopende maatschappelijke uitkomsten?

Zorg en ondersteuning

Bevolkingsprognoses laten zien dat er grote tekorten dreigen in de zorg, zowel in termen van bekostiging als in termen van bemensing. Vanuit beleid worden verschillende oplossingsrichtingen aangedragen om dit probleem aan te pakken. Een van die oplossingsrichtingen leunt op de inzet van informele zorg. Vanuit burgerperspectief is een belangrijke vraag wat het overdragen van zorgtaken op burgers betekent voor de kwaliteit van leven van zowel informele zorgverleners als degenen die zorg ontvangen en, daaraan gekoppeld, onder welke sociale en culturele condities burgers bereid en in staat zijn informele zorgtaken op zich te nemen. Ook is de vraag hoe de samenwerking tussen formele en informele zorgverleners optimaal verloopt. Deze samenwerking speelt zich af tegen de achtergrond van een decentralisatiebeweging in het sociaal domein die er – zo blijkt uit SCP-onderzoek - niet toe geleid heeft dat de ondersteuningsbehoefte mensen in kwetsbare situaties voldoende geborgd is. Om een volgende stap te zetten, is meer kennis nodig over de vraag wat ondergrenzen zijn, bijvoorbeeld op het gebied van geld, zorg, ondersteuning en participatie, en wat er dan wel nodig is in de inrichting van het sociaal domein om ondersteuning van mensen in kwetsbare situaties steviger te verankeren. Dit vraagt om kennis over het burgerperspectief én om kennis met betrekking tot de optimale institutionele en organisatorische inrichting van het sociaal domein.

Leefomgeving

De komende decennia komt er van meerdere kanten druk op de in Nederland beschikbare ruimte. Vanuit duurzaamheidsambities wordt bijvoorbeeld benadrukt dat de natuur de ruimte moet hebben, onder andere in relatie tot het stikstofvraagstuk. Door de behoefte aan woonruimte legt de groeiende bevolking een steeds grotere claim op de beschikbare ruimte. En argumenten over zelfvoorzienendheid op het gebied van voedsel – evenals de publieke opinie – pleiten voor ruimte

voor de landbouw. Waar de overheid tot op heden de neiging had om deze vraagstukken voor zich uit te schuiven, blijkt deze strategie niet langer werkbaar. Dit vraagt om een visie op de sociale leefomgeving en de ruimtelijke ordening, met aandacht voor de aanwezige deelbelangen en, vanuit het SCP, samenlevingsvraagstukken in relatie tot de kwaliteit van de samenleving.

Duurzaamheid

De komende decennia versnelt de transitie naar een duurzame samenleving. Deze transitie heeft grote gevolgen voor de kwaliteit van leven van (groepen) burgers en voor de kwaliteit van de samenleving. We verkennen en beschrijven nieuwe en oude kansen en knelpunten. Doordat we daarbij vanuit het perspectief van burgers en brede welvaart kijken, biedt dit nieuwe inzichten voor beleid, dat nog altijd sterk gestuurd wordt door uitkomsten van techno-economische modellen. Hoewel de positionering van het SCP op dit vraagstuk in ontwikkeling is, tekent zich een potentieel impactvolle benaderwijze af die zich richt op de duurzaamheidsparticipatie van mensen. Hierbij spelen dezelfde vragen en overwegingen als in het bredere participatiebeleid: mensen 'moeten' meedoen, maar kunnen, mogen en willen ze dat ook en, belangrijker wellicht, onder welke voorwaarden en omstandigheden?